

Rendszertelen bonctan

LÁZÁR BENCE ANDRÁS: RENDSZERES BONCTAN

PRAE.HU Kiadó
Budapest, 2011
1989 Ft

”

Lázár Bence András (a továbbiakban LBA) a nyolcvanas évek végén – kilencvenes évek elején született, lassan már nem is a legfiatalabb generáció egyik leginkább bőbeszédű képviselője: szinte nincs olyan magyar folyóirat itthon és határainkon túl, mely ne közölné (akár rendszeresen) verseit, s 2010-es első kötete után 2011 szeptemberében máris megérkezett a következő, a *Rendszeres bonctan*.

A recenzens bevallja férfiasan, azzal a kissé talán perverz prekonceptióval és örömmel kezdte el olvasni az igényes megjelenésű kötetet – következtetve a szerző orvostanhallgató mivoltából valamint a címből –, hogy itt és most valami izgalmasan, ám nem meglepően testközpontú, az orvosi (ne adj’ Isten boncmesteri) nyelv eszköztárát és világát jelentősen mozgósító, radikálisan új beszédmód velejébe nyerhet bepillantást. LBA boncolja is magát, az emlékeit, családtagjait derekasan (de persze csak képletesen), mégis úgy érezni, ez a legkevésbé sem rendszerszerű, sokkal inkább rendszertelen. Egy plasztikus, erősen materiális vagy materializáló, steril világra készült (ismét a recenzens), hipószagra, vérre, bizsergető, enyhe mazochizmussal, mert ezeket egyébként nem bírja (elájul, leesik a vérnyomása, stb.).

Aztán valamiféle megkönnyebbülés következett, hogy már túl is van rajta, mégis jókora hiányérzete maradt. Persze ez a(z általa várt,) kissé (nagyon) másmilyen nézőpont és látásmód megjelenik a kötetben, de inkább csak fragmentumokban, amikor is becsempésződik bizonyos testrészek illeszkedése, hús csonthoz tapadása, szemek, csigolyák, a test preparációja stb. ám nem ez a jellemző, a versbeszélő ritkán bontja ki az említett képeket (pl. *Tél volt, Amit hosszú éveken át a testbe öltünk első fele*).

A halál jelenléte nagyon hangsúlyos a kötetben, ha nincs is explicit módon kimondva, akkor is ott bujkál mindenhol, baljóslatúan, rezignáltan, líraian szólva, és semmiképpen sem a boncterem, a szike és egyéb fémes érzetek ridegségét árasztva. A versbeszélő jobbára tőmondatokkal operál, s ez kétségtelenül ad valamiféle komolyságot, higgadságot és nyugalmat ennek az egyébként nagyon is személyes nyelvnek, ugyanakkor egy-egy hosszabb költeménynél kifejezet-

ten idegesítő tud lenni („Őszülő fákat. / Lenyugvó napot képzelnék bele. Parkot. Padokat. / Érintések mélységét. Imát. Tisztulást. Az engesztelés / végét.” – *A húsból csak hit maradt*). LBA első kötetének vonalát annyiban viszi tovább, hogy továbbra is a család, általában múltbéli események, halott (már nem ismert, még élő) családtagok és a kedves alkotják e világ népeségének a túlnyomó részét, ám ezek a(z) első blikkre nagyon is összeegyztethetetlennek tűnő részek/egészek olykor gond nélkül egymásba kapcsolódnak, nem hermetikusan elzárt dimenziókról van szó (*Minden szorításban, mást nevez*).

Rendkívül erősen jelentkezik LBA nyelvében a hétköznapi átpoetizálódása, vagy inkább szándékolt, néhol talán kicsit erőltetett átpoetizálása. Megjegyzendő, hogy tulajdonképpen ebben a kötetben is nagyon hangsúlyos, akárcsak az elsöben az emlékezés, az emlékek nyomasztó súlya, legyen szó családi tabukról (amik itt kibeszélődnek) vagy egyéb traumákról. Bár ellentmondás, de mégis leszögezendő, hogy ugyanakkor viszont ez a beszéd egyáltalán nem traumatikus, tehát nem érezni, hogy a feldolgozást segítené, egyfajta önterápia lenne ezek újragondolása, inkább talán konzerválás és kutatás, mint minden valódi emlékezés, de nem sokkal több a felidézés olykor (bár szomorúan) nosztalgikus aktusától. És most pontosítva: nem pusztán a hétköznapi átpoetizálódása ez: a múltbéli hétköznapi. Hogy miként válik kulcsa az alumínium ételhordó (*A vér felszáradt*), a tejdiszkont (*Fiának*) vagy egy halgerinc (*Most*). Ugyanez viszont, ha nem feltétlenül vagy egyértelműen emlékekről van szó, nem igazán látszik működni (*Árulja magát*), de ahol igen, ott a kötet legerősebb darabjaivá emeli az adott szövegeket (*Az anya, Akinek a vére ott kering*).

A költemények szinte kivétel nélkül E/2-ben szólalnak meg, tehát gyakorlatilag a valakihez, valakinek való beszéd az egyeduralkodó. Hogy aztán ez a „te” vagy „maga” kicsoda, az vagy egyértelműen kiderül („Anyám,...”), vagy nem, de akkor is jobbra kikövetkeztethető a kontextusból, a közös emlékek jellegéből, abból, amit *teszel* (apa, kedves, önmaga).

A versek fő szervezőelve egyértelműen az ismétlés. Ez kétségtelül szerkezeti biztonságot ad, illetve a szövegek nagy részének kölcsönöz valami olyasféle jegyet, ami már-már refrénként funkcionál, vagy legalábbis (néhol túl) erős vonalvezető (pl. „*A test halhatatlan.*” mondat összesen 4x a *Nyár volt* c. versben). A kulcsszavak a kötetben: *most, azt hiszem, aztán, azóta*, illetve nem annyira túlsúlyban, mint a szerző első kötetében, de az *emlékszem*. Tehát sok esetben valamiféle narratívát kapunk. Ugyanakkor a versbeszélő ezen kedvelt alakzata (t. i. az ismétlés) főleg egyes hosszabb darabokban könnyen túlhajtottá válhat és válik, kissé monotonná és szájbarágóssá tesz egyes szövegeket (pl. a már idézett *Nyár volt* esetében). Motivikusan az évszakok jelentkeznek nagyon erősen, legalább olyan súllyal, mint a bűn, a halál, vagy az egyfajta sajátos vallásosságra folyamatosan reflektáló ima. Nem érezni a tavasz, nyár, ősz, tél hagyományos, determinált ciklikusságát, teljesen rendszertelen, hogy hol, hogyan, mikor és miért vannak jelen. Ami nem baj, sőt.

Megjegyzem, a versbeszélő minimalista stílusa, vagy inkább minimalizmusra való törekvése élesen szembenállónak látszik egyes szövegek terjedelmével. Sokszor túl hosszúnak érződnek némely darabok (megkockáztatom: túlírtnak), s megfigyelhető a kötet olvasása során, hogy sok esetben azért nem állítható teljes mellszélességgel egy-egy szövegről, hogy igazán jó, mert nem a megfelelő helyen és pillanatban ér véget (pl. *A bűnt, mit elkövettünk*) – természetesen már amennyire ez megítélhető, és már amennyiben szubjektív. Nem arról van szó, hogy így nem működnek ezek a szövegek, de jobban is működhetnének. Sok esetben egyes versszakokon belül sem érzéklni a koherenciát, máskor pedig a nagyobb egységek

közt sem világos, hogy a szerzői szándékon túl miért tartoznak egybe (pl. *Nem bocsátották meg*).

A kötet egyelőre nem túl nagy, ám annál hevesebb vitákat kiváltó recepciójának sarokpontja mindeztidáig a közhelyek (túlzott) használata, egyáltalán a versek vagy inkább a versnyelv közhelyessége volt. Úgy gondolom, az a minimalista beszédmód, amit LBA legalábbis próbál alkalmazni, mindenképpen megköveteli a közhelyek bizonyos mértékű használatát. A vád annyiban lehet megalapozott, amennyiben úgy finomítunk rajta, hogy figyelembe vesszük azokat az elképzeléseket, melyek arra vonatkoznak, hogy a költészet maga közhelyek újrafogalmazása, átfogalmazása, újraértése, átértése, máshogyan való interpretálása, megújítása úgy, hogy abból valami addig nem ismert szín, alakzat, nyelvi-költészeti (sok lesz már, de: poétikai) produktum jöjjön ki. Tehát, ha így közelítünk a kérdéshez, mondhatjuk azt, hogy ez az átformálás, egyénítés, újraértés esetenként nem jött össze a kötetben (pl. *De az utolsó, embertelen nap*).

A tartalomjegyzékhez lapozva aztán az egyszeri recenzens sűrű fejcsapkodásokba kezd, hiszen jobb esetben rádöbben a kötet eleji és végi egy-egy kis fragmentum, szövegrész funkciójára. Ha ugyanis összeolvassuk az egyes versek címeit ezen szövegekkel egy újabb verset kapunk, mégpedig a kötet-címadó *Rendszeres bonctan* címűt (azaz a tartalomjegyzék maga egy vers, ha még jobban szájba rágom). Volt már ilyen, de mindenesetre érdekes megoldás, hirtelen Zalán Tibor *és néhány akvarell* című kötete ugrik be, ahol szintén ilyenrel találkozhatni.

Ezen a ponton pedig röviden visszatérnék arra, amit feljebb megjegyeztem, hogy miért is rendszertelen ez a könyv. Pontosan a tartalomjegyzék-vers szokatlan gyakorlatának köszönhetően: mintha ez lenne a kötet egyetlen szervezőelve, mégpedig nem túl erős, és nem igazán átgondolt szervezőelve. A versek valójában esetlegesen követik egymást, teljesen alárendelve magukat a kötet végén található, az olvasóból nagy rácsodálkozást előidézni hivatott megoldásnak, olyannyira, hogy sokszor a címadás is esetlegesnek tűnik, nemcsak a záró és egyben kötet-címadó vers ismeretében, hanem már olvasás közben is. Tehát eléggé világos, hogy az egyes darabok eredeti címei ennek az elképzelésnek lettek mintegy áldozatai (boncolásra váró hullák szépen sorban, számmal a nagylábujjukon). Mintha ez a tartalomjegyzék-vers akkora trouville kellene, hogy legyen, mely a hátán viszi, összefoglalja, mintegy esszenciáját nyújtja a kötetnek, s ugyanakkor a rendszer(é)t is adja ennek a korpusznak. Sajnos, úgy tűnik, nem az.

Lázár Bence András az első kötet botladozásai, erőlködő önlegitimáló gesztusai után kétségtelenül kiforrottabb, átgondoltabb anyaggal jelentkezett, ám még mindig nem érezni azt a markáns hangot, saját líranyelvet és egyéni világot, melyet sokan kérnek rajta számon, és sokan viszont (érzésem szerit kissé kierőszakoltan) már belelátanak. Nos, a sorminta alapján hamarosan érkezik a harmadik kötet, mely eldöntheti, van-e tovább, s ha igen, merre.

Pál Sándor Attila